

У дериваційних процесах можемо прослідковувати явища словотвірної синонімії. Існує думка, що суфіксальна різноманітність дериватів від одного й того ж ойконіма не є порушенням мовної норми, а навпаки урізноманітнює мовний контекст, сприяє конкуренції між наявними словотвірними моделями та свідчить про багатство словотворчих можливостей української мови, зумовлене її історичним розвитком і динамічною структурою. Порівняємо: *житомирці* й *житомир'яни*, *дніпровці* і *дніпр'яни*, *стеблівці* й *стеблівчани*. В. Горпинич зауважує, що у сучасній українській мові на утворення множинних назв вживається 25 суфіксів, а сингулятивних (чоловічих і жіночих) — понад 10 [2, с. 29].

Висновок. Отже, на підставі вищевикладеного можна зробити такі висновки:

- катойконіми формуються на основі ойконімів, які визначають їхню лексико-семантичну структуру;

- суфікси *-ець* (ч.р.), *-к-а* (ж.р.), *-ц-і* (мн.) є питомими словотворчими формантами для творення сингулятивних катойконімів чоловічого й жіночого родів та множинних номінацій у сучасній українській мові;

- немає чіткої визначеності щодо вживання лише одного з варіантів словотворчого форманта з тією чи іншою твірною основою ойконіма.

Література

1. Валюх З. О. Структурно-семантична специфіка словотвірної парадигми іменників-назв осіб за територіальною ознакою. Мовознавство. Полтава. 2009. С. 84—90.

2. Горпинич В.О. Назви жителів в українській мові (питання словотвору, слововживання та нормування). Київ: Вища школа, 1979. 158 с.

3. Думчак І.М. Структурно-словотвірні особливості катойконімів Івано-Франківської області. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 24. Том 1. С. 32—36.

Cathoiconyms: linguistic norm

Garbar A.I.

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Annotation. The analysis of wordbuilding models of singulative cathoiconyms of masculine and plural nominations have been done. Wordbuilding models of cathoiconyms in which the derivative processes accompany by morphological changes have demonstrated. The attention is given to wordbuilding ability of katoikonyms and its lexic-semantic structure.

Key-words: katoikonyms, oikonyms, derivative, wordbuilding format, wordbuilding model.

УДК 81'373.4

ПРОЯВИ ІНТЕРФЕРЕНТНИХ ЯВИЩ НА ЛЕКСИЧНОМУ РІВНІ

Гарбар І.В.

старший викладач кафедри сучасних мов

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Миколаїв, Україна

iryna.garbar@nuos.edu.ua

Анотація. Проаналізовано лексичну інтерференцію, що відбувається внаслідок близькоспорідненої взаємодії української та російської мов. З'ясовано основні причини негативного впливу інтерферентних явищ, які призводять до семантичних зрушень та змін лексичної сполучуваності слів у мові. Проілюстровано на конкретних прикладах прояви

інтерференції, які демонструють невластиві для української мови зв'язки на рівні лексики: міжмовну омонімію, калькування, суржикові утворення.

Ключові слова: лексична інтерференція, мовна норма, білінгв, міжмовні омоніми, калька, суржикові утворення.

Вступна частина. Процеси, які відбуваються у суспільстві, спілкування з носіями інших мов у відкритому інформаційно-комунікативному просторі, володіння двома і більше мовами впливають на певні аспекти мови, насамперед на фонетику, лексику та синтаксис, створюють передумови для поширення двомовності (білінгвізму) як провідного напрямку мовного розвитку сучасного суспільства. Найбільшого впливу зазнає мова в умовах контактування з близькоспорідненою мовою. Інтерферентні явища, які розглядаємо в нашому дослідженні, пов'язані із російсько-українськими міжмовними відносинами.

Інтерферентні явища виникають внаслідок недотримання норм літературної мови, недостатньої диференціації значень слів у мовах, що контактують, несформованості навичок нормативного мовлення, негативного впливу мовленнєвого середовища, недостатньої сформованості навичок самоконтролю. Всі ці чинники призводять до суттєвих семантичних зрушень та змін лексичної і синтаксичної сполучуваності слів у мові. Г. Намачинська стверджує, що мовна взаємодія не повинна руйнувати системи контактних мов [1, с. 102]. Наразі вивчення проявів інтерферентних явищ на лексичному рівні у сучасній лінгвістиці є актуальним.

Мета — проаналізувати явище лексичної інтерференції, що відбувається внаслідок близькоспорідненої мовної взаємодії української та російської мов.

Основна частина. Найбільш виразно інтерферентні явища виявляються на рівні лексики. Причинами лексичної інтерференції (відхилень від норм слововживання) є розходження в структурі мовних одиниць російської та української мов, перенесення значення російськомовних лексем на українську мову. Лексична інтерференція розглядається поряд із такими типами мовної взаємодії, як суржикові утворення, міжмовна омонімія та калькування. Зупинимося на найпоширеніших інтерферемах, зумовлених порушенням слововживання.

Найменша адаптація до норм української мови властива суржиковим утворенням, які негативно впливають на лексико-семантичний склад української мови. Т. Мішеніна зауважує, що такі гібридні одиниці повністю відтворюють російську вимову, тобто виникають у результаті транскрибування російської лексеми. Причому запозичений елемент може зазнавати лише мінімальних змін на фонетичному рівні [2, с. 119]. Носіями суржикових утворень стають комуніканти, які недосконало володіють як українською, так і російською мовами, зазвичай не зважають на правильність вживання лексики. Низький рівень мовної компетенції білінгвів, а також асоціації, що виникають у їх свідомості, стають причиною вибору помилкового еквівалента для одиниці мови оригіналу. Зазвичай інтерферентного впливу зазнають суржикові утворення, які в українській та російській мовах зовні несхожі. Вражає те, що суржикові утворення функціонують не лише в побутовому мовленні, а навіть на офіційному рівні. Часто можна почути *збільшити налоги на тютюнові вироби* (замість *збільшити податки на тютюнові вироби*); *льготний проїзд для пенсіонерів у комунальному транспорті* (замість *пільговий проїзд для пенсіонерів у комунальному транспорті*); *включити питання до повістки дня* (замість *внести питання до порядку денного*); *присилайте на електронну пошту* (замість *надсилайте на електронну пошту*) тощо. Суржикові утворення деформують, розхитують із середини, нівелюють специфічні особливості й ознаки української мови.

Лексичні одиниці, що семантично подібні можуть піддаватися інтерференції, так як двомовні комуніканти зазвичай поєднують у єдине ціле словникові запаси української та російської мов та ототожнюють значення лексем. Як наслідок, поява у мовленні міжмовних омонімів. М. Кочерган стверджує, що у мові білінгва або полілінгва різномовні слова, які збігаються за формою, але відрізняються за змістом, здобувають однаковий статус, як і внутрішньомовні омоніми [3, с. 93]. Є очевидним, що провокаційна близькість слів (однаковість, приблизна однаковість) під час мовної взаємодії створює комунікативну проблему. Мовці часто вживають інтерферему *нагла людина* (замість *нахабна людина*), так як

наглий в українській мові – *раптовий, несподіваний*, тому мовна конструкція *нагла звістка* є нормативною; або ж *повістка дня* (замість *порядок денний*), бо лексему *повістка* в українській мові можна поєднати зі словами *до військкомату, до суду*.

Найбільш поширеними помилками, спричиненими лексичною інтерференцією є кальки. Мовознавець О. Пономарів зауважує про доречність калькування чужих слів як засобу номінації в тому разі, коли в рідній мові для якогось поняття немає назви [4, с. 110]. Прояв інтерферентних явищ прослідковуємо, коли мовці поєднують слово *відношення* зі словами *дипломатичні, дружні, ринкові, до когось або чогось*. Це є калькою російської лексеми *отношение*. В українській мові *відношення* вживаємо тоді, коли це взаємозв'язок між предметами, явищами, величинами: *відношення мислення до буття; синтаксичне відношення*, або це діловий лист: *надіслати відношення*. Типовим порушенням лексичної норми є послуговування варіантом *відкривати*, відповідного російському *открывать*, з низкою іменників. Коли йдеться про початок якогось заходу, то слід вживати *розпочати конференцію (саміт, фестиваль); двері, вікно, квартиру — відчиняти; підручник, конспект — розгорнути; а очі не відкривати, а розплющувати*. Російська лексема *перевод* в українській мові реалізує декілька значень: *переведення (переведення на заочну форму навчання), переклад (переклад із англійської мови), переказ (грошовий переказ)*. Прикро, коли з уст публічних осіб, чуємо помилкові сполуки, що утворилися шляхом калькування лексичних одиниць: *перевести гроші, заключати договір, приймати участь, ведучі спеціалісти, слідуюче питання, учбовий заклад* (замість нормативних *переказати гроші, укласти договір, брати участь, провідні фахівці, наступне питання, навчальний заклад*) тощо.

Висновок. Проведений аналіз лексичного матеріалу дозволив дійти висновку, що вплив російської мови на свідомість і мислення мовців призвів до активного вживання у різних сферах суспільного життя лексичних інтерферем. Під час переходу від однієї мови до іншої деякі мовці позбавлені семантичних зв'язків та асоціацій, часто ототожнюють значення лексичних одиниць, які мають повну або часткову семантичну схожість, не помічають важливих семантичних тонкощів, як наслідок, порушують норми слововживання. Відтак можна впевнено стверджувати, що лексична інтерференція є наслідком українсько-російського білінгвізму.

Література

1. Намачинська Г.Я. Явище мовної взаємодії: дослідницькі підходи, специфіка трактування, причини // *Studia Ukrainica Posnaniensia. Zeszyt VI. Poznań: UAM, 2018. S. 97—102.*
2. Мішеніна Т.М. Мовні девіації інтерферентного характеру в системі сучасної української мови. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2014. Вип. 11. С. 108—122.
3. Кочерган М.П. Словарь русско-украинских межъязыковых омонимов. Київ: ВЦ «Академія», 1997. 400 с.
4. Пономарів О. Культура слова: мовностилістичні поради: навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. Київ: Либідь, 2001. 240 с.

Appearance of interferent facts on lexical level

Garbar I.V.

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Annotation. Lexical interference which happens after close interaction of Ukrainian and Russian languages has been analyzed. The main reasons of negative result of interferent facts which lead to semantic compatibility of words in the language. Have been explored. The appearance of interference demonstrating the communication on lexical level: interlanguage homonymy, tracing and others have been illustrated.

Key-words: lexical interference, language norm, bilingual, interlanguage homonyms, tracing, serous formations.